CYPRIÁN

List 1

Pracovní překlad z latiny a komentář
David Vopřada

Praha
2026

List 1

Cyprián presbyterům,[1] jáhnům[2] a lidu[3] ve Furni[4]

1, 1 Mé přítomné kolegy,[5] naše spolupresbytery zasedající s námi, i mne hluboce zasáhla zpráva, že náš bratr Geminius Victor[6] při odchodu z tohoto světa ve své závěti jmenoval poručníkem svých dětí presbytera Geminia Faustina.[7] Již před nějakou dobou *CCL 3B, 1*

[1] Když se Cyprián obrací na presbytery, často užívá výrazů „spolupresbyteři" (*conpresbyteri*): podobně i v *Ep.* 7, 2 (CCL 3B, 39). Jednota presbyterů s biskupem se projevovala i liturgicky: byli jediní, kdo seděli po jeho boku (*Ep.* 1, 1; 39, 5 [CCL 3B, 1. 192]). Na druhou stranu v Cypriánově pojetí služby nemá klérus vlastní pravomoci: při důležitých rozhodnutích pro celé křesťanské společenství, a to například i při volbě biskupa, je pouze přítomen, aniž by vykonával jakoukoli rozhodující moc – tu mělo kolegium biskupů a křesťanský lid. V *Ep.* 14, 4, 1 (CCL 3B, 83) Cyprián uvádí, že při volbě biskupa klérus pouze radí, zatímco lid dává s volbou souhlas: srov. též Poirier, *Vescovo, clero e laici*, s. 26–27. V nepřítomnosti biskupa však kolegium kněží, podporované jáhny, dočasně přebírá biskupské úkoly: tak tomu bylo v Římě v období mezi smrtí Fabiána a volbou Cornelia (250–251) a v Kartágu během dobrovolného Cypriánova exilu v téže době. [2] Na rozdíl od kněží tvoří jáhni v církevní hierarchii samostatný řád (lat. *ordo*), který se od biskupů a presbyterů liší tím, že zatímco je vyvolil Pán, jáhny ustanovili apoštolové (*Ep.* 3, 3, 1 [CCL 3B, 14]). Jáhni tedy zastávají roli služebníků, ledaže by se spolu s kolegiem kněží podíleli na úkolech nutných v době nepřítomnosti biskupa; skutečnost, že některé Cypriánovy listy jsou adresovány „presbyterům a jáhnům", dosvědčuje, že za takových okolností mohou spolu s presbytery vykonávat skutečnou správu křesťanské obce. Je pravděpodobné, že mohou být vysvěceni nejen na biskupy, ale i na presbytery, neboť Cyprián vytýká Novatovi, že vysvětil jáhna Felicissima, aniž by o tom předem jednal nebo si vyžádal svolení, čímž naznačuje, že za těchto podmínek by k tomu pravomoc měl (*Ep.* 52, 2, 3 [CCL 3B, 246–247]); srov. Poirier, *Vescovo, clero e laici*, s. 32–33. [3] Úloha lidu uvnitř církve je v Cypriánově době (alespoň v africké církvi) v mnoha případech rozhodující: podílí se na rozhodnutích, která mají být přijata, dokonce aktivněji než samotný klérus. Sám Cyprián zde poznamenává, že nejednal bez „mínění" (*consilium*) kléru a „souhlasu" (*consensus*) lidu — prvnímu se tedy žádá pouze rada, druhému souhlas. Lid je vyzýván, aby se vyjadřoval k otázkám týkajícím se křesťanského společenství, jako v případě *lapsi*, „odpadlíků" (*Ep.* 17, 1, 2 [CCL 3B, 96–97]) i v ještě choulostivější záležitosti podjáhnů Philumena a Fortunata a akolyty Favorina (*Ep.* 34, 4, 1 [CCL 3B, 169]), dále při ordinacích členů kléru (*Ep.* 38, 1, 1 [mccl 3b, 183]) i biskupů. Také Novatiánova delegace, která si k Cypriánovi přišla stěžovat na volbu Cornelia římským biskupem, se neodvolává pouze na biskupy shromážděné na sněmu, ale i na lid (*Ep.* 44, 2, 1 [CCL 3B, 212]); viz též Poirier, *Vescovo, clero e laici*, s. 26–27. [4] Furni, označující zřejmě dvě města, Furnos Maior a Furnos Minor, se nacházela v provincii Africa Proconsularis. Rozvaliny Furnosu Minor se nacházejí v dnešním Henchir-el-Msaadine v údolí řeky Medžerdy, Furnos Maior se zřejmě nacházel u dnešního Aïn-Fournou či Aïn-Fourna: srov. Saxer, *La date de la Lettre I, (66)*. V oslovení schází biskup místa, dopis byl tedy sepsán po smrti níže jmenovaného Geminia Victora a nový biskup dosud nebyl zvolen; k dataci viz pozn. 6 níže. [5] Lat. *collegae* u Cypriána obvykle označuje biskupy, kteří v Africe Cypriánovy doby společně sdílí tytéž úkoly a zodpovědnost. Jejich moc byla nezávislá, ale zároveň si byli rovni: ačkoli byl Cyprián biskupem hlavního města provincie, Kartága, považuje se pouze za jednoho mezi biskupy, byť má nad ostatními africkými biskupy určitou moc, kterou vykonává tak, aby napravoval nedostatky ve službě biskupů a vzájemné nesváry. Srov. Dunn, *Cyprian and his collegae:* Na tomto místě ale jako kolegy oslovuje presbytery církve ve Furni v situaci, kdy tato církev stále nemá biskupa (viz předchozí poznámka). [6] Geminius Victor se objevuje mezi biskupy, kteří podepsali synodální list křesťanům v Hispánii (*Ep.* 67) z roku 254–255, i mezi účastníky kartáginského koncilu slaveného 1. září 256. List byl sepsán nedlouho po tomto koncilu, tedy zřejmě roku 257, jistě pak před Cypriánovou smrtí 14. září 258. [7] Je možné, že tento Geminius Faustinus se později stal biskupem ve Furni: srov. *Sent. ep.* 59 (CSEL 3/1, 455).

totiž koncil biskupů[8] stanovil, že nikdo nemá ve své závěti ustanovovat za poručníka nebo opatrovníka nikoho z kleriků a Božích služebníků, neboť nikdo, komu se dostalo cti božského kněžství a byl ustanoven ke službě jako klerik,[9] se nesmí věnovat
2 ničemu jinému než oltáři a obětem a nemá zanedbávat čas na přímluvua modlitbu. Je totiž psáno: *Žádný voják ve službě Bohu se nesmí zaplétat do světských záležitostí, chce-li se líbit tomu, kdo si jej vyvolil.*[10]

Vztahuje-li se tento výrok na všechny lidi, tím spíše nesmějí do starostí a osidel 2
tohoto světa upadnout ti, kdo se věnují božským a duchovním věcem, kteří se nemohou vzdálit od církve[11] a věnovat čas pozemským a hmotným záležitostem.[12] Tohoto náboženského pravidla pro život ustanovených služebníků se již dříve v Zákoně[13] drželi levité. Zatímco si jedenáct kmenů rozdělilo zemi i majetek, kmen Levi se věnoval chrámu, oltáři a Boží službě a na tomto dělení země neměl podíl. Zemi obdělávaly zbylé kmeny, kmen Levi se věnoval pouze bohoslužbě a pro svou obživu dostával od jedenácti kmenů desátek z plodů, které se urodily. To se dělo na základě
3 Boží autority a rozhodnutí,aby ti, kdo se věnují božským činnostem, nebyli od bohoslužby ničím rušeni, nemuseli myslet na pozemské činnosti a ani se jim věnovat.

Toto uspořádání a pravidlo nyní platí pro klérus. Ti, kdo byli v Pánově církvi vyvoleni ke klerickému stavu, nemají být vyrušováni od Božích záležitostí a nemají se nechat zaplést do světských starostí a obchodů.[14] Ze štědrosti svých bratří[15] přijí-

[8] Otázce afrických koncilů před Cypriánem se věnuje Duval, *L'affaire Jovinien*. [9] Lat. *ad ordinationem clericam*: lat. *ordinatio* označuje u Cypriána celý proces vřazení do *ordo*, zde do kléru. Biskup je podle Cypriánova svědectví zvolen na základě svědectví kléru volbou celého společenství věřících a se souhlasem okolních biskupů, tj. biskupů provincie či oblasti. Při samotném svěcení (*ordinatio*) přítomní biskupové na kandidáta vkládají ruce (*Ep.* 67, 5, 2 [ccl 3c, 455]). Nově ustanovený biskup je potvrzen (*comprobatio*) veškerým katolickým episkopátem (Cattaneo, *Ministeri*, s. 508). Biskup je zvláštním způsobem spojen s církví: je ustanoven na základě Božího úsudku, aby byl pastýřem církve, takže „církev je v biskupovi", neboť kde je lid sjednocený s biskupem, tam je církev (Cyprián, *Ep.* 66, 8, 3 [ccl 3c, 442]). [10] 2 Tim 2, 4 vl . [11] Lat. *ecclesia* má několikerý význam: církve ve smyslu všeobecné církve, konkrétní církve, která se jako obec schází na konkrétním místě, a od poloviny třetího století i kostela, tedy místa, kde se církev shromažďuje. V této době již církev i v Africe vybudovala (či přestavěla) budovy určené přímo pro bohoslužbu, jak o tom svědčí archeologické nálezy i literární svědectví. Text tedy nejspíše naráží na přítomnost služebníků církve u konkrétního církevního shromáždění, které se u takového kostela schází: Srov. White, *The social origins of Christian architecture.* sv. 1, s. 123; Stewart, *Priests of my people*, s. 169–170. [12] Podobně argumentuje Cyprián i v *De laps.* 6 (ccl 3, 223–224). [13] Jako „Zákon" Cyprián často označuje celé Písmo svaté (*Ep.* 2, 1, 2; 8, 1; 59, 13, 3; 67, 1, 2; 73, 19, 2 [ccl 3b, 6; 3c, 358. 448. 553), případně hovoří dokonce o „evangelním zákoně" (*lex evangelii/evangelica*: *Ep.* 15, 1; 27, 4). Mnoho církevních otců chápe biblický text jako text Božího zákona, který má neoddiskutovatelnou autoritu a v argumentaci se k němu přistupuje podobně jako např. k císařským dekretům. V starokřesťanském umění nacházíme příbuzný motiv *traditio legis*, kdy Kristus předává svitek zákona sv. Petrovi za přítomnosti sv. Pavla (tak například na sarkofágu Iunia Bassa, nyní ve Vatikánských muzeích, římském mauzoleu Santa Costanza nebo v bazilice San Lorenzo v Miláně). [14] Srov. 2 Tim 2, 4. [15] Bratr, lat. *frater*, označuje člena společenství církve.

mají desátek z plodů, nesmí se vzdalovat od oltáře a obětí a dnem i nocí mají sloužit nebeským a duchovním věcem.

2, 1 Tyto náboženské důvody měli na mysli naši předchůdci biskupové, když se rozhodli vydat velmi rozumné nařízení, podle něhož žádný umírající bratr nesmí ustanovit poručníkem nebo opatrovníkem klerika. Stanovili, že pokud by někdo tuto normu porušil, nesmí se za něj přinášet oběť[16] animodlitby za jeho odpočinutí.[17] *4* Ten, kdo chtěl od oltáře odvolávat kněze a služebníky, si nezaslouží, aby byl u ol-
2 táře zmiňován v kněžské modlitbě.[18] A protože se Victor odvážil v rozporu s pravidlem nedávno přijatým na koncilu kněží[19] stanovit poručníkem presbytera Geminia Faustina, není důvod, aby se u vás konala oběť za jeho odpočinutí, ani aby v kostele zazněla nějaká modlitba, v níž by byl jmenován. Je třeba, abychom zachovávali rozhodnutí kněží[20] učiněné z náboženských a nutných důvodů a také abychom dali příklad dalším bratřím, aby nikdo nezatahoval kněze a služebníky Boží oddanéjeho oltáři do světských starostí. A bude-li to, co se přihodilo, nyní potrestáno, *5* bude možné vyhnout se tomu, aby se nějakému klerikovi něco podobného ještě někdy stalo.

Nejdražší bratři, přeji vám, aby se vám stále dobře dařilo.

---

[16] Tj. eucharistie. [17] Místo je dokladem křesťanské modlitby za mrtvé. Slavení eucharistie za zemřelého dosvědčuje již Tertulián. [18] Lat. *in sacerdotum prece*, dosl. „modlitbě kněží", tj. v eucharistické modlitbě. Plurál *sacerdotum* může naznačovat, že části této modlitby snad mohli říkat i presbyteři, na které by se pak také vztahoval pojem *sacerdos*. [19] Zde nepochybně „biskupy". [20] Tj. v tomto případě biskupů.

ZKRATKY

CCL	Corpus Christianorum. Series Latina
CCL	Corpus Christianorum. Series Latina
CÉFR	Collection de l'École Française de Rome
CSEL	Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum
HTS	Harvard theological studies
JRH	*The Journal of Religous History*
PatSt	Patristic studies
REAug	*Revue des études augustiniennes*
RSLR	*Rivista di storia e letteratura religiosa*

Další zkratky

lat.	latinsky
LXX	Septuaginta
řec.	řečtina, řecky
srov.	srovnej
Vg.	Vulgata
VL	Vetus Latina
	překlad biblického verše upraven dle kontextu

BIBLIOGRAFIE

Prameny

Cyprián, *De lapsis* (= *De laps.*), ed. G. F. Diercks, ccl 3, Turnhout: Brepols, 1972, s. 221–239.

—, *Epistulae* (= *Ep.*), ed. G. F. Diercks, ccl 3B–3C, Turnholti: Brepols, 1994.

Sententiae episcoporum numero LXXXVII de haereticis baptizandis, in: *Sancti Caecilii Cypriani opera omnia*, ed. G. Hartel, csel 3/1, Vindobonae: C. Geroldi, 1868, s. 433–461.

Studie

Cattaneo, E., ed., *I ministeri nella Chiesa antica*, Milano: Paoline, 1997.

Dunn, G. D., *Cyprian and his collegae: Patronage and the episcopal synod in 252*, in: *JRH* 27.1 (2003), s. 1–13.

Duval, Y.-M., *L'affaire Jovinien: D'une crise de la société romaine à une crise de la pensée chrétienne à la fin du IV et au début du V siècle*, céfr 326, Roma: Ecole Française de Rome, 2003.

Poirier, M., *Vescovo, clero e laici in una comunità cristiana del III secolo negli scritti di san Cipriano*, in: *RSLR* 9.1 (1973), s. 17–36.

Saxer, V., *La date de la Lettre I, (66) de Cyprien au clergé et au peuple de Furni*, in: *REAug* 23.1 (1977), s. 56–62.

Stewart, B. A., *Priests of my people: levitical paradigms for early christian ministers*, PatSt 11, New York: P. Lang, 2015.

White, L. M., *The social origins of Christian architecture. Building God's house in the Roman world: Architectural adaptation among Pagans, Jews, and Christians*, hts 42, Valley Forge, PA: Trinity Press International, 1996.